

EDEBİYAT

Silâhdâr-zâde
Mehmed Emîn

TEZKİRE-İ SİLÂHDÂR-ZÂDE

Eleştirel Basım

Tezkire-i Silâhdâr-zâde

© DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI, 2015

DBY: 18
Edebiyat: 2

ISBN: 978-605-4635-13-9
Sertifika No: 18188

Birinci Baskı:
İstanbul, Ekim 2015

Yazar:
Silâhdâr-zâde Mehmed Emîn

Hazırlayan:
Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Editör:
Eren Yalçın

Sayfa Düzeni:
DBY Ajans

Kapak Tasarımı:
Sercan Arslan

Baskı/Cilt:
Ofis Yayın Matbaacılık,
Güven Sanayi Sitesi, B Blok
No: 386 Tel: +90 212 576 47 15
Topkapı/İstanbul

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Silâhdâr-zâde Mehmed Emîn, Tezkire-i Silâhdâr-zâde
Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Furkan Öztürk
ISBN: 978-605-4635-13-9 Ebat: 12,0 x 19,5 cm XXVIII+275=303 s.
1. Edebiyat 2. Türk Edebiyatı 3. Biyografi 4. Silâhdâr-zâde Mehmed Emîn
5. Şairler Tezkiresi

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

FURKAN ÖZTÜRK (1975). Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Yüksek lisansını aynı üniversitede yaptı. Celal Bayar Üniversitesi ve DTCF (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi)'de araştırma görevlisi olarak çalıştı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda *Bâkî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)* konulu teziyle doktorasını tamamladı. *Bâkî, Dîvân; Ebüzziyâ Tevfik, Nümûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye* adlı kitaplarının yanı sıra pek çok makalesi yayımlanan Furkan Öztürk Akdeniz Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışıyor.

İçindekiler

Sunuş	xi
Tezkire-i Silâhdâr-zâde'nin Nüshaları.....	xix
Tezkire-i Silâhdâr-zâde Nüshalarında Şairlerin Bulunduğu Varak Numaraları.....	xxi
Açıklamalar	xxvii
Çeviriyazı Alfabeti	xxix
Kaynakça	xxxii

TEZKİRE-İ SİLÂHDÂR-ZÂDE

Erîb Aḥmed Efendi.....	3
Elîf Aḥmed Dede.....	4
Es'ad Beg	6
Eşref	7
İhyâ	8
Emîn.....	8
İhyâ Seyyid Yaḥyâ Efendi.....	9
Emîn Meḥmed Efendi.....	11
İḥsân.....	12
Emîn Meḥmed Efendi.....	14
Erşed 'Abdü'l-Ḥamîd Efendi.....	16

Āşaf Meĥmed Pāşā.....	17
Es‘ad Seyyid Meĥmed Efendi.....	18
Enīs Efendi.....	26
Behcet es-Seyyid ‘Alī Efendi.....	27
Başīrī Ĥalīl Efendi.....	29
Behcet Muştafā Efendi.....	31
Burhān Meĥmed Reşīd Efendi.....	35
Pertev Efendi.....	37
Tevfīķ Seyyid Yahyā Efendi.....	38
Tevfīķ Muştafā Aĝa.....	45
Şervet ‘Osmān Efendi.....	46
Celalī Seyyid Celāl Efendi.....	53
Ĥākīm Seyyid Meĥmed Efendi.....	54
Ĥasīb Beg.....	56
Ĥayātī Seyyid İbrāhīm Efendi.....	59
Ĥamīd Meĥmed Efendi.....	60
Ĥalīmī Pāşā.....	61
Ĥanīf İbrāhīm Efendi.....	62
Ĥāmī Aĥmed Efendi.....	64
Ĥāzīķ Seyyid Meĥmed Efendi.....	75
Ĥıfzī Meĥmed Efendi.....	76
Ĥayālī Ĥāmīd Efendi.....	77
Dāniş Süleymān Efendi.....	78
Zihnī Efendi.....	79
Zihnī Efendi (Devriye Monlāsı).....	81
Zihnī (Ĥüdāverdi).....	82
Zihnī Seyyid Mehmed Saīd Efendi.....	83
Zekā’ī Muştafā Efendi.....	85
Rāmiz Aĥmed Beg.....	86
Rāsīĥ Muştafā Efendi.....	87

Rüşdî 'Alî Efendi.....	88
Râmiz Seyyid Mehmed Efendi.....	89
Râsim Feyzullâh Efendi.....	91
Rahmî 'Abdu'r-Rahîm Efendi.....	93
Re'fet 'Abdu'r-Rahmân Efendi.....	95
Râşih Seyyid Mehmed Sa'îd Efendi.....	97
Resmî Aḥmed Efendi.....	98
Remzî Aḥmed Efendi.....	99
Ref'î Efendi.....	99
Resmî Aḥmed Efendi.....	100
Re'fet Mehmed Efendi.....	101
Resîm Hüseyn Efendi.....	102
Refî' Mehmed Efendi.....	104
Rākım Mehmed Pâşâ.....	112
Râşih Efendi (Rumeli Hisarı Ağası).....	114
Re'fet Aḥmed Beg.....	115
Reşîd Muştafâ Efendi.....	116
Râ'if İsmâ'îl Pâşâ.....	118
Ziver Aḥmed Efendi.....	121
Şâhib Efendi.....	121
Şa'dü'd-Dîn Süleymân Efendi.....	122
Seyyid Mehmed Efendi.....	123
Sa'îd Mehmed Efendi.....	125
Selîm Mehmed Nakî Efendi.....	126
Sâlik Efendi.....	128
Şevkî Seyyid Mehmed Efendi.....	131
Şefkat 'Alî Efendi.....	132
Şeyhî Efendi.....	133
Şermî Mehmed Emîn Efendi.....	135
Şâkir Aḥmed Beg.....	136

Şükrî Efendi	137
Şiddîk Yahyâ Efendi	144
Şabîh Aḥmed Efendi	144
Şâdık Meḥmed Efendi	146
Şalâhî ‘Abdî Efendi	147
Şafder Efendi	148
Žiyâyî İsmâ‘îl Beg	149
Ṭâhir Efendi	150
Ṭıflî Aḥmed Efendi	151
Ṭıflî Efendi	152
Zahîr Seyyid Aḥmed Efendi	153
‘Âkif Efendi	154
‘Âbid Feyzullâh Efendi	154
‘Atâ Efendi	156
‘Abdî Efendi	157
‘Ârif Süleymân Beg	159
‘Azmî Süleymân Efendi	165
‘Ârif Efendi	167
‘Âkif Luṭfullâh Efendi	169
Ġâlib Es‘ad Efendi	179
Feyzullâh Efendi	188
Fâzıl Efendi	189
Fehîm Meḥmed Efendi	189
Feyzî Feyzullâh Efendi	190
Feyzî Feyzullâh Efendi	192
Ferrî Meḥmed Efendi	194
Kâ‘îl Muştafâ Efendi	196
Kânî Ebû Bekr Efendi	200
La‘lî Aḥmed Efendi	203
Luṭfî Süleymân Efendi	204
Lebîb Efendi	206

Meḥmed Efendi	207
Münib Seyyid Meḥmed Efendi.....	208
Muḥliş Muştafâ Efendi.....	209
Mekkî Meḥmed Efendi	211
Nâ'il ' Abdü'r-Raḥîm Efendi.....	211
Niyâzî Seyyid Aḥmed Efendi.....	212
Nedîm İbrâhîm Efendi	214
Neş'et Süleymân Ağa.....	215
Nesîb Efendi.....	217
Nâşid İbrâhîm Bey.....	218
Nihâlî Meḥmed Efendi.....	231
Nüzhet 'Ömer Efendi	244
Nâfîz Efendi	246
Ni'met Efendi.....	247
Nürî Efendi.....	249
Nuşret Efendi	250
Vehbî Efendi (Sünbülzâde).....	251
Vehbî Efendi (Ürgüplü İsâzâde) (Rumeli Hisarı Ağası)	252
Vârid Efendi.....	253
Hâtif Seyyid Çelebi Efendi.....	253
Dizin	257
Kişi Adları Dizini.....	257
Yer Adları Dizini.....	262

Sunuş

Şair tezkireleri İslam ve Osmanlı biyografya geleneği içinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Günümüze değin Türkçe şair biyografileri üzerine oldukça verimli ve değerli çalışmalar yapılmış, eleştirel edisyonlar yayımlanmış ve bu metinlerden yola çıkılarak nitelikli çalışmalar yapılagelmiştir. Türk Edebiyatının ilk tezkiresi Ali Şir Nevâî'nin *Mecâlisü'n-Nefâis* (1491) ve Anadolu sahasının ilk tezkiresi Sehî Bey'in *Heşt Behişt* (1538) adlı tezkirelerinden başlayarak on dokuzuncu yüzyılda Fatin'in *Hâtimetü'l-Eş'âr*'ına (1853) değin Osmanlı edebiyatında yaklaşık otuz şair tezkiresi yazılmıştır.¹ Şair tezkireleri uzun asırların getirdiği birikim ve

¹ Şair tezkirelerine Osmanlı edebiyatı ve kültürü içindeki işlevleri açısından bakıp onları topluca değerlendiren yazılar ve eserler için bkz. Haluk İpekten, *Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şuarâ Tezkireleri*, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yay., Erzurum 1986; Agâh Sırrı Levend, "Şairler Tezkiresi", *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK, Ankara 1998, s. 251-352; M. İsen, F. Kılıç, İ. H. Aksoyak, A. Eyduvan, *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., Ankara 2002; aynı yayının genişletilmiş ikinci baskısı için bkz. F. Kılıç, İ. H. Aksoyak, A. Eyduvan, Mustafa Durmuş, *Şair Tezkireleri*, ed. M. İsen, Grafiker Yay., Ankara 2009; Mustafa İsen, "Anadolu Sahası Türk Tezkireciliğinde Şekli Gelişim", *Ötelerden Bir Ses, Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yay. Ankara 1997, s. 37-46; James Steward-Robinson, "Osmanlı Şair Biyografileri", *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Mehtinler*, haz. Mehmet Kalpaklı, YKY, İstanbul 1999, s. 134-145.

devir ruhuna uygun olarak farklı biçimlerde var olmuşlardır. On altıncı yüzyılda yetkin örneklerini vermeye başlayan şair tezkireleri oldukça uzun, ayrıntılı biyografik bilgilere yer veren (şairlerin doğum yeri, tarihi, lakabı, öğrenim durumu, mesleği, hocaları; edebi eleştiriler, terim ve literatürler, eserler ve örnekler) eserlerdir.¹ On yedinci yüzyıl tezkireleri, biyografilerin kısalığı ve seçilen şiir örneklerinin nisbeten uzunluğu ile göze çarparlar. Bunun temel sebebi, tezkirecilerin daha çok kendi çağdaşlarını kaleme alması ve tekrardan kaçınma endişesi olarak belirir.² On sekizinci yüzyılın tezkirelerinde ise bir önceki yüzyıla tepki ve on altıncı yüzyılın yetkin örneklerine özentisi nedeniyle biyografik bölümler uzamış, seçilen şiir örnekleri nispeten azalmıştır. Şair biyografilerinin yüzyıllara göre gözlenen söz konusu biçim değişikliklerinin dışında on yedinci yüzyılda Türk edebiyatında ilk olarak antolojik şair tezkireleri ile karşılaşılır.

Kafzâde Fâizî'nin telif ettiği *Zübdetü'l-Eş'âr*'ı (1621)³ Türk edebiyatında antolojik şair tezkirelerinin öncüsü olma özelliğini

¹ Türk şair tezkireleri, yazılış biçimleri açısından yaygın olarak iki başlıkta incelenmektedir: a. Biyografik şair tezkireleri b. Antolojik şair tezkireleri. Türk edebiyatında çoğu tezkire, biyografik şair tezkireleri bölümünde yer almaktadır. Bu tür eserlerde şiir örnekleri ile birlikte şairin yaşamı, sanatı, çevresi ve eğitimi üzerine de odaklanılır. Antolojik şair tezkirelerinde ise kısaca yazılan biyografiler şiir örneklerine göre oldukça arka planda kalmaktadır. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Filiz Kılıç, "Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Şair Tezkireleri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. 5, S. 10, 2007, s. 551-552.

² On yedinci yüzyıl tezkireleri ve ayırt edici yapı özelliklerine ilişkin geniş bilgi için bkz. Filiz Kılıç, *XVII. YY. Tezkirelerinde Şair ve Şiir Üzerine Değerlendirmeler*, Akçağ Yay., Ankara 1998.

³ Bekir Kayabaşı, *Kafzâde Fâizî'nin Zübdetü'l-Eş'ârı*, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya 1996.

taşır. Kafzâde Fâizî'nin söz konusu tezkiresini yine aynı yüzyılda Yümnî'nin *Tezkire-i Şuarâ'sı* (1662)¹ ve Seyrekzâde Âsım'ın *Zeyli Zübdetü'l-Eşâr*'ı (1675)² takip eder. On sekinci yüzyılda İsmail Belîğ'in *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eşâr*'ı (1727)³ ve çalışma konumuz olan Silâhdâr-zâde Mehmed Emîn'in *Tezkire-i Silâhdâr-zâde'si* (1790), antolojik tezkirelerin bu yüzyıldaki iki örneğidir. Antolojik tezkire geleneğİ, on dokuzuncu yüzyılda Şefkat'in *Tezkire-i Şuarâ'sı* (1814)⁴ ile sona ermiş ve başka takipçi bulamamıştır.

Antoloji tipi tezkirelere ilişkin kapsamlı ve ayrıntılı ilk makaleyi Mustafa İsen yazmıştır.⁵ İsen'e göre *Zübdetü'l-Eşâr* ile başlayan antolojik şair tezkireleri içinde biyografiye en az yer verip en çok örnek gösteren şair tezkiresi Âsım'ın *Zeyli Zübdetü'l-Eşâr*'ı, bu türün en geniş ve mükemmel örneğİ ise İsmail Belîğ'in *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eşâr*'ıdır.⁶

Türk şair tezkirelerinde biçimde görölmeye başlayan değişiklikler içeriğİ de etkilemiş, on yedinci yüzyıldan itibaren çok kısa

¹ Mehmed Sâlih Yümnî, *Tezkire-i Şuarâ-i Yümnî*, haz. Sadık Erdem, TTK Yay., Ankara 2013.

² Ali Osman Çoşkun, *Seyrekzâde Mehmed Âsım, Hayatı, Zeyli Zübdetü'l-Eşâr Adlı Eseri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 1985.

³ İsmail Belîğ, *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eşâr*, haz. Abdülkerim Abdülkadiroğlu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 1999.

⁴ Şefkat, *Tezkire-i Şuarâ*, haz. Filiz Kılıç, Bizim Büro Yay., Ankara 2005.

⁵ Mustafa İsen, "Türk Tezkireciliğinde Antoloji Tipi Örnekler", *Ötelerden Bir Ses, Dıvan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yay, Ankara 1997, s. 47-54. Ayrıca bkz. Şefkat, *Tezkire-i Şuarâ*, haz. Filiz Kılıç, Bizim Büro Yay., Ankara 2005, s. XV-XIX.

⁶ Mustafa İsen, *age*, s. 50-52.

olmakla birlikte biyografiye de yer veren antolojik yapıda tezkireler ortaya çıkmaya başlamıştır. Söz konusu makalesinde Mustafa İsen bu konuyu şöyle açıklamaktadır:

“Bu tarz tezkire örnekleri, gelenek içinde biyografiden çok şiiri ön plana çıkarmış ve verilen örnek şiir sayı ve miktarını büyük oranda arttırmıştır. Ama bu yapılırken şiir değerlendirmeleri bütünüyle gündemden çekilmiştir. Klasik tezkire yazarları, şâirin hayat hikayesini verdikten sonra genellikle eserlerinden de söz ederler; bu arada şiirine yönelik olumlu ya da olumsuz eleştirilerde bulunurlardı. Oysa yukarıda adları sıralanan antoloji tipi tezkire yazarlarının hiç bir bu mânâda bilgi vermezler. Klasik tezkirelerde şiire yönelik değerlendirmeler, örnek verme işlemi sırasında da yapılır... Oysa antoloji tipi tezkirelerde böyle eleştirilere hiç rastlanmaz. Bunlar çağdaş antolojilerde olduğu gibi kısaca şâiri tanıtır okuyucuyu şiirle başbaşa bırakmak amacıyla hazırlanmış örneklerdir.”¹

Silâhdârzâde Tezkiresi'nden yararlanarak antolojik içerikte tezkire geleneğini sürdüren Şefkat olmuştur.² Antolojik tezkirelerde ya hiç yer almayan ya da oldukça kısa tutulan mukaddime, *Şefkat Tezkiresi*'nde oldukça önemli bir yer tutar. *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Asım), *Tezkire-i Şuarâ* (Yümni) ve *Nuhbetü'l-Âsâr* (İsmail Belîğ)'da mukaddimeler çok az yer tutmakta, *Zübdetü'l-Eş'âr* ve *Silâhdârzâde Tezkiresi*'nde ise mukaddime bulunmamaktadır. Öte yandan Filiz Kılıç, hazırlamış olduğu *Şefkat Tezkiresi*'nde yer alan

¹ Mustafa İsen, *age*, s. 53-54.

² Bağdatlı Abdülfettah Şefkat ve Enderunlu İbrahim Nâşid'in biyografileri ve tezkire geleneği içindeki yerlerine ilişkin geniş bilgi için bkz. Şefkat, *age*, haz. Filiz Kılıç, s. XX-XXX.

şairleri, *Silahdar Tezkiresi*'ndeki şairlerle karşılaştırmıştır.¹ Şefkat Tezkiresi'nin şairleri Silahdar Tezkiresi ile hemen hemen aynıdır. Kısa biyografilerde ve şiir örneklerindeki benzerlik, Silahdarzâde Mehmed Emîn'in de Şefkat gibi Nâşid'in *Müntehabât-ı Eş'âr*'ndan yararlandığını akla getirmektedir.²

Karşılaştırıldığında Şefkat ve Silahdarzâde'nin tezkireleri oldukça birbirine benzemektedir. Aşağıda verilen iki madde bu benzerliği örneklemek için karşılıklı olarak okuyucuya sunulmuştur. Şefkat'in özellikle biyografilerde Silahdarzâde'ye göre nispeten biraz daha ek bilgiler verdiği gözlenmektedir:

¹ Filiz Kılıç, bu karşılaştırma sonucu *Silâhdâr-zâde Tezkiresi*'nde kaynakların belirttiği gibi yüz yirmi yedi şairin değil yüz yirmi üç şairin yer aldığı bilgisini verir. Ayrıca *Silâhdâr-zâde Tezkiresi*'nde yer almayan altı şairin *Şefkat Tezkiresi*'nde, Şefkat'te bulunmayan iki şairin ise Silahdarzâde'de olduğu bilgisini aktarır. Bkz. Şefkat, *age*, s. LIII. Ancak iki nüshadan hareketle hazırlamış olduğumuz *Silahdar Tezkiresi*'nin eleştirel edisyonunda, toplam yüz yirmi yedi şair olduğu görülmüştür.

² *Tezkire-i Silâhdâr-zâde*'nin metin bölümünde Nâşid'in biyografisi diğer biyografilere nazaran oldukça geniş verilmiştir. Bkz. s. 244. Ayrıca Filiz Kılıç, *Şefkat Tezkiresi*'nin incelemesinde Nâşid'e ilişkin şu bilgileri aktarır. Asıl adı İbrahim olan Nâşid Topal Osman Paşazâde Ahmet Râtib Paşanın oğlu olup 1749'da Mora'da doğmuştur. Enderun'da şair ve hattat olarak yetiştirilmiş, III. Mustafa ve I. Abdülhamid'in mabeynciliğinde bulunmuş, silahşörlük ve kayıkçıbaşılık rütbeleriyle saray hizmetinden uzaklaştırılmış, mir-i miranlıkla Yenişehir sancakbeyliğine getirilmiştir. III. Selim Nâşid Bey'i İstanbul'a getirtmiş, I. Abdülhamid'in kızı Emine Sultan'ın kethüdalığına tayin etmiş ve ona musahib olarak görevlendirmişti. Bu görevinde üç sene sonra 1791'de vefat etmiştir. Geniş bilgi için bkz. Şefkat, *age*, haz. Filiz Kılıç, s. XXVIII-XXIX.

Tezkire-i Silâhdâr-zâde

Şefkat Tezkiresi

ERİB AĖMED EFENDİ

ERİB AĖMED

Rumili kużātındandır. Murād Monlā Efendi merĖūmuñ dā'ire-i 'āliyyelerinde idi. Sene 1194.

Rumili kużātındandır. Murād Monlā Efendi merĖūmuñ dā'ire-i 'āliyyelerinde idi. Biñ yüz doksan dōrt senesinde vefāt etmişdir. Bu gazel anlaruñdur. Gazel:

Gazel

Gazel

Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'lı Fā'ilün

Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'lı Fā'ilün

Şorma Ėubār-ı Ėātır-ı endühkārımı
Gör cūş-ı fitne-i Ėat-ı ruĖsār-ı yārımı

Şorma Ėubār-ı Ėātır-ı endühkārımı
Gör cūş-ı fitne-i Ėat-ı ruĖsār-ı yārımı

Bir bülbül-i ne-dide Ėül-i nāle-ülfetüm
FarĖ eylemem Ėazān ile vağt-i bahārımı

Bir bülbül-i ne-dide Ėül-i nāle-ülfetüm
FarĖ eylemem Ėazān ile vağt-i bahārımı

'Ömri şümār-ı yek-niğeh-i rüyuñ eyledüm
Şaymam firāĖuñ ile ĖeĖen rüzĖārımı

'Ömri şümār-ı yek-niğeh-i rüyuñ eyledüm
Şaymam firāĖuñ ile ĖeĖen rüzĖārımı

Şayd itdi dām-ı turre-i āhü-yı şiri 'aşĖ
İtdi şikār bu dil-i āhü-şikārımı

Şayd itdi dām-ı turre-i āhü-yı şiri 'aşĖ
İtdi şikār bu dil-i āhü-şikārımı

'Ömrinde rüy-ı rāĖat u ārām Ėörmesün
Yollarda vağf iden niğeh-i intizārımı

'Ömrinde rüy-ı rāĖat u ārām Ėörmesün
Yollarda vağf iden niğeh-i intizārımı

Seng-i sitemle olsa da şad-päre dil yine
Ėyine Ėibi Ėösteremem inkisārımı

Seng-i sitemle olsa da şad-päre dil yine
Ėyine Ėibi Ėösteremem inkisārımı

Bir tatlı dille itmedüñ ey Ėonce-fem henüz
SİR-Ėb-ı tesliyet dil-i ümmüdvārımı

Bir tatlı dille itmedüñ ey Ėonce-fem henüz
SİR-Ėb-ı tesliyet dil-i ümmüdvārımı

NaĖş eylerüm derüna Ėayālün Ėü küĖ-ken
İtmem niĖāĖ-ı tüşeye mağrem niĖārımı

NaĖş eylerüm derüna Ėayālün Ėü küĖ-ken
İtmem niĖāĖ-ı tüşeye mağrem niĖārımı

SİR-Ėb-ı şevĖ olurdı Ėöreydi ErĖb eğer
Nābī Efendi bu Ėazel-i ābdārımı

SİR-Ėb-ı şevĖ olurdı Ėöreydi ErĖb eğer
Nābī Efendi bu Ėazel-i ābdārımı

Tezkire-i Silâhdâr-zâde

Şefkat Tezkiresi

HALİMÎ PÂŞÂ

Halîmî Pâşâ ibtidâ h'âcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûndan olup devr-i menâşıb-ı 'âliyye iderek mertebe-i 'âliyye-i defterdârîye şu 'ûd ve ba'dehû iki tuğ ile kırb-ı devletden teb'îd kılındı. Ma'den-i kân-ı şehâ bir zât-ı ma'ârif-pîrâ idi.

HALİMÎ PÂŞÂ

Halîmî Pâşâ ibtidâ h'âcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûndan olup devr-i menâşıb-ı 'âliyye iderek rütbe-i 'âliyye-i defterdârîye şu 'ûd ve ba'dehû iki tuğ ile kırb-ı devletden teb'îd kılındı. Ma'den-i kân-ı şehâ bir zât-ı ma'ârif-pîrâ idi. Biñ yüz yetmiş üçde İzmîd'de vefât eylemişdür. Bu gâzel-i ra'nâyî dimişdür. Nazm:

Ġazel

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Geldükde saña ol peri kâşaneyi boş ço
Şun bâde-i nâbî yire peymâneyi boş ço

Fıkr-i ruhı itmekde dili vâlih ü hayrân
Pend itme şakın gel dil-i dîvâneyi boş ço

Her bir kadeh ardınca birer büse mi virdüñ
Sâkî çekemem tavr-ı kerîmâneyi boş ço

'Arz eyliyecek bûs-ı lebûñ dil-ber-i tannâz
Bir hoşca şarıl tavr-ı zarîfâneyi boş ço

Bilmem niye mestâneligüñ var saña n'oldı
Ey pîr-i kühen cünbiş-i tıflâneyi boş ço

Şayd itdi Halîmî nice âvâre-i cânı
Gel sen de uçur murğ-ı dili lâneyi boş ço

Ġazel

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Geldükde saña ol peri kâşaneyi boş ço
Şun bâde-i nâbî yire peymâneyi boş ço

Fıkr-i ruhı itmekde dili vâlih ü hayrân
Pend itme şakın gel dil-i dîvâneyi boş ço

Her bir kadeh ardınca birer büse mi virdüñ
Sâkî çekemem tavr-ı kerîmâneyi boş ço

'Arz eyliyecek bûs-ı lebûñ dil-ber-i tannâz
Bir hoşca şarıl tavr-ı zarîfâneyi boş ço

Bilmem niye mestâneligüñ var saña n'oldı
Ey pîr-i kühen cünbiş-i tıflâneyi boş ço

Şayd itdi Halîmî nice âvâre-i cânı
Gel sen de uçur murğ-ı dili lâneyi boş ço

Silâhdâr-zâde Mehmed Emin'in yaşam öyküsüne ilişkin Ali Emîrî Efendi (Millet Kütüphanesi) 795 numaralı *Tezkire-i Silâhdâr-zâde* yazmasının temellük kaydında saray gediklilerinden (*İstishabehü'l-fakîr ve muharrerehü'l-hakîr Mehmed Emîn hayrî'l-ma'rûf bi-Silâhdâr-zâde an-gedikliyân-ı dergâh-ı âlî, afâ anhu mevlâhu*) olduğu kaydı ve yine aynı eserin La'lî Ahmed Efendi bölümünde karşılaşılan “Fakîrün mâbeyn odama didügi târîhdür” ibaresi ile birlikte (*La'liyâ yazdı bu cây-ı pâke târîh bî-mesîl/Hücre-i mâ-beyn-i sarâyında beyt-i bâ-adîl*) düşülen tarih şu an için ulaşılabilen en önemli bilgilerdir.¹

*
**

Tezkiresi-i Silâhdâr-zâde'nin eleştirel metnini yayıma hazırlamamı önerip yazma nüshalarını verme lütfunda bulunan Hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'a, bütün metni baştan sona büyük bir titizlik ve incelikle kontrol ederek önemli katkılarda bulunan Arş. Gör. Büşra Çelik'e candan teşekkürlerimi sunarken sözü edilen tezkirenin Osmanlı edebiyatı araştırmaları için yararlı olmasını diliyorum.

Furkan Öztürk

¹ Silâhdâr-zâde Mehmed Emin'in biyografisine -kısa olmakla beraber- şuradan bakılabilir: “Mehmed Emin”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c. 6, Dergâh Yay., İstanbul 1977, s. 206.

Tezkire-i Silâhdâr-zâde'nin Nüshaları

AE Ali Emîrî Efendi (Millet Kütüphanesi) No 795¹

Baş : İreb Ahmed Efendi. Rumili kuzâtındandır. Murâd
Mollâ merhûmun dâire-i aliyyelerindendi.

Son : Reng-i sevdâ-yı hayâliyle boyandumsa bu şeb
Zülfî bir silsiledür Hâtif-i dîvânesine

Yaprak : 74

Ölçü : 200 x 150 mm

Satır : 18

Yazı : Rik'a, siyah mürekkep

Kağıt : Venedik

Cilt : Sırtı bez, kağıt kaplı

Diğer Notlar: İstishab (temellük) kaydında şunlar yazılıdır:
“İstinsâh itdürilen kitâbun zahrındaki ibâre şöyledür: İstishabehü'l-fakîr ve muharrerehü'l-hakîr
Mehmed Emîn hayrû'l-ma'rûf bi-Silâhdâr-zâde
an-gedikliyân-ı dergâh-ı âlî, afâ anhu mevlâhu.”

¹ İstanbul Kitaplıkları Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu, Fas. 7, Biyografiye Ait Eserler, İstanbul 1947, s. 612-613.

Ü İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 02557

Baş : *İşbu tezkire tarzında olan mecmûa-i nefîsede muâsirîn olan şuarâ-yı nâmdârın gazelleriyle muhtasar bir terceme-i hâlleri beyân olınmışdur: Vallâhu 'l-muvaffak.*

Son : *Sen encümen-i yâra sezâvâr olamazsun Hâzık heves-i meclis-i cânâneyi boş ko*

Yaprak : 87

Ölçü : 219 x 102 mm

Satır : 14-20

Yazı : Ta'lik, siyah mürekkep, başlıklar ve kısa biyografiler kırmızı mürekkep

Kağıt : Aharlı, mühreli

Cilt : Kapakları mavi bez kaplı, zencirekli, sırtı vişneçürüğü meşin

Diğer Notlar : Başında beş yaprak ilave var, 1b-3a fihrist

Tezkire-i Silâhdâr-zâde Nüshalarında Şairlerin Bulunduğu Varak Numaraları

Tezkire-i Silâhdâr-zâde	AE 795	Ü 2557
1 Abdî Efendi	49b	35a
2 Âbid Feyzullâh Efendi	48b	16a
3 Âkif Efendi	48b	-
4 Âkif Lütfullâh Efendi	52b	65b
5 Ârif Efendi	52a	60b
6 Ârif Süleymân Beg	50a	35b
7 Âsaf Mehmed Pâşâ	6a	52b
8 Atâ Efendi	49a	-
9 Azmî Süleymân Efendi	51a	-
10 Basîrî Halîl Efendi	10a	50a
11 Behcet Seyyid Alî Efendi	9b	12a
12 Behcet Mustafâ Efendi	10b	73b
13 Burhân Mehmed Reşîd Efendi	12a	80b
14 Celâlî Seyyid Celâl Efendi	18a	27b
15 Dâniş Süleymân Efendi	25a	-
16 Elif Ahmed Dede	2a	7a
17 Emîn (Karabekirzâde)	3b	25b
18 Emîn Mehmed Efendi (Kethüda)	4a	38a
19 Emîn Mehmed Efendi	5a	41b
20 Enîs Efendi	9a	78b
21 Erîb Ahmed Efendi	1b	4a
22 Erşed Abdülhamîd Efendi	5b	44b
23 Es'ad Beg Efendi	2b	8b
24 Es'ad Seyyid Mehmed Efendi	6a	61a

	Tezkire-i Silâhdâr-zâde	AE 795	Ü 2557
25	Eşref	2b	12b
26	Fâzıl Efendi	54a	-
27	Fehîm Mehmed Efendi	54a	8a
28	Ferî Mehmed Efendi	55b	76b
29	Fetâ Beg	-	80a
30	Feyzullâh Efendi	54a	13a
31	Feyzî Feyzullâh Efendi (Kassâmzâde)	54b	39b
32	Gâlib Es'ad Efendi	53b	82b
33	Hâkim Seyyid Mehmed Efendi	18b	11b
34	Halîmî Pâşâ	20b	50b
35	Hâmî Ahmed Efendi	22a	84b
36	Hamîd Mehmed Efendi	20b	46b
37	Hanîf İbrâhîm Efendi	21a	60a
38	Hasîb Beg	19a	22b
39	Haşmet Efendi	-	74b
40	Hâtif Seyyid Çelebi Efendi	74a	28b
41	Hayâlî Hâmid Efendi	24b	-
42	Hayâtî Seyyid İbrâhîm Efendi	20a	45a
43	Hayrî Seyyid Mehmed Efendi	-	37a
44	Hâzik Seyyid Mehmed Efendi	24a	86a
45	Hıfzî Mehmed Efendi	24b	73a
46	İhsân	4a	39a
47	İhyâ	3a	19b
48	İhyâ Seyyid Yahyâ Efendi	3b	30a
49	İzzî Süleymân Efendi	-	38b
50	Kâil Mustafâ Efendi	56a	3b
51	Kânî Ebûbekir Efendi	56b	31b

	Tezkire-i Silâhdâr-zâde	AE 795	Ü 2557
52	La'li Ahmed Efendi	57b	4b
53	Lebîb Efendi	58a	63b
54	Lutfî Süleymân Efendi	57b	7b
55	Mehmed Efendi	59a	-
56	Mekkî Mehmed Efendi	60a	47a
57	Muhlis Mustafâ Efendi	59b	40a
58	Münîb Seyyid Mehmed Efendi	59a	9a
59	Nâfiz Efendi	71a	70b
60	Nâil Abdurrahîm Efendi	60b	6a
61	Nâşid İbrâhîm Beg	62b	53a
62	Nedîm İbrâhîm Efendi	61a	24b
63	Nesîb Efendi	62a	40b
64	Neş'et Süleymân Ağa	61b	33b
65	Nihâlî Mehmed Efendi	66b	56a
66	Ni'met Efendi	71b	71a
67	Niyâzî Seyyid Ahmed Efendi	60b	16b
68	Nûrî Efendi	72a	79b
69	Nusret Efendi	72b	81b
70	Nüzhet Ömer Efendi	70b	64b
71	Pertev Efendi	12b	82a
72	Rahmî Abdurrahîm Efendi	30a	15b
73	Râif İsmâîl Pâşâ	36a	51a
74	Râkım Mehmed Pâşâ	34a	51b
75	Râmiz Ahmed Beg	28a	21b
76	Râmiz Seyyid Mehmed Efendi	29a	10a
77	Râsih Efendi	34b	72a
78	Râsih Mustafâ Efendi	28b	5b

	Tezkire-i Silâhdâr-zâde	AE 795	Ü 2557
79	Râsim Feyzullâh Efendi	29b	13b
80	Râşih Seyyid Mehmed Saîd Efendi	31a	26a
81	Râtib Ahmed Pâşâ	-	52a
82	Ref'î Efendi	32a	28a
83	Re'fet Abdurrahmân Efendi	30b	25a
84	Re'fet Ahmed Beg	35a	72b
85	Re'fet Mehmet Efendi	32b	44a
86	Refi' Mehmed Efendi	33b	49a
87	Remzî Ahmed Efendi	31b	27a
88	Resîm Hüseyin Efendi	33a	45b
89	Resmî Ahmed Efendi	31b	26b
90	Resmî Ahmed Efendi (Giridî)	32a	34b
91	Reşîd Mustafâ Efendi	35b	74a
92	Rüşdî Alî Efendi	28b	9b
93	Sa'deddîn Süleymân Efendi	38a	21a
94	Sabîh Ahmed Efendi	45a	11a
95	Sâdık Mehmed Efendi	45a	14a
96	Safder Efendi	46a	33a
97	Sâhib Efendi	38a	-
98	Saîd Mehmed Efendi	39a	15a
99	Salâhî Abdî Efendi	45b	23a
100	Sâlik Efendi	40a	62b
101	Selîm Mehmed Nakî Efendi	39a	69b
102	Servet Osmân Efendi	16a	59a
103	Seyyid Mehmed Efendi	38a	81a
104	Siddîk Yahyâ Efendi	44b	5a
105	Süleymân Efendi	-	36b

	Tezkire-i Silâhdâr-zâde	AE 795	Ü 2557
106	Şâkir Ahmed Beg	41b	41a
107	Şefkat Alî Efendi	40b	2b
108	Şermî Mehmed Emîn Efendi	41b	14b
109	Şevkî Mehmed Efendi	40b	-
110	Şeyhî Efendi	41a	10b
111	Şükrî Efendi	42a	42a
112	Tâhir Efendi	47a	-
113	Tevfik Mustafâ Aga	15b	77a
114	Tevfik Seyyid Yahyâ Efendi	13b	47b
115	Tıflî Ahmed Efendi	47a	63a
116	Tıflî Efendi	47b	77b
117	Vârid Efendi	73b	78a
118	Vehbî Efendi (Ürgüplü)	73a	70a
119	Vehbî Efendi (Sünbülzâde)	72b	43a
120	Zâhir Seyyid Ahmed Efendi	48a	34a
121	Zekâî Mustafâ Efendi	27b	79a
122	Zihnî Efendi	25b	6b
123	Zihnî Efendi (Yanyevî)	26b	23b
124	Zihnî Efendi	26a	3a
125	Zihnî Seyyid Mehmed Saîd Efendi	27a	75b
126	Zîver Ahmed Efendi	37b	22a
127	Ziyâyî İsmâil Beg	46b	46a

Açıklamalar

1. *Tezkire-i Silâhdâr-zâde*'nin eleştirel metni yayıma hazırlanırken transkripsiyon (çeviriyazı) alfabesi kullanılmıştır.

2. Söz konusu eleştirel metinde, Osmanlı Türkçesine Arapça ve Farsçadan geçen alıntı kelimelerin günlük konuşma dilindeki söylenişleri (vulgarize / halklılaştırma) tercih edilmeyip asli biçimlerinin kullanımı yoluna gidilmiştir.

āfitāb **āftāb** آفتاب

vaķit **vaķt** وقت

3. Farsça kurallı birleşik sıfatlarda sıfatfiil anlamını veren, Farsça birleşik isim ve sıfat (*vasf-ı terkîbî*) oluşturan Farsçanın geniş zaman / emir biçimlerinin başına - (kısa çizgi) işareti konmuştur.

hük-m-fermâ حکم فرما

cihân-ârâ جهان آرا

4. Farsça ve Arapça kelimelerin sonuna getirilen Farsça yapım ekleri kelimeye bitişik yazılmıştır. Bu konuda özellikle İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" adlı makalesinde izlediği ilkeler ve Mertol Tulum'un *Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü* adlı lugatını hazırlarken benimsediği yöntemler esas alınmıştır.¹

¹ İsmail Ünver, "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi*, C. XI, S. 1, Ankara 1993, s. 51-89; Mertol Tulum, *Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü*, Kapı Yay., İstanbul 2013, s. ix-xix.

5. Farsça ve Arapça önekler eklendikleri kelimededen - (kısa çizgi) ile ayrılmıştır.

6. Arapça asıllarında çift y ع konsonantı taşıyan kelimeler ile Arapça yapma (ca'lı / mec'ül; uydurma) masdar eklerindeki çift y konsonantları korunmuştur.

emniyet	emniyyet	امنييت
hediye	hediyye	هديه

7. Farsça isim ve sıfat tamlamalarında *muzâf* ve *mevsûftan* (*izafet* terkininin ilk öğeleri) sonra kalınlık incelik uyumu göz önünde bulundurulmuş, *bağlam öbeklerini* oluşturan *atf vavları* da kalınlık-incelik uyumu dikkate alınarak “u, ü / vü” biçimlerinden birine uydurulmuştur.

Kâbe kavseyn-i melâhat şeh-per-i Cibrîl-i hüsn
Muşşaf-ı hüsn **ü** bahāya rahle yâ ebrû mıdır

Lezîz **ü** âbdâr ayyâ **vü** şeftâlûsi de ammâ
Turuncında bu bâğuñ şekkerāsâ bir hâlâvet var

8. Yazma metinlerdeki takdim-tehirler aparatta gösterilmiştir.

9. *Tezkire-i Silâhdâr-zâde* içindeki şiirlerde *imale*, *zihaf*, *med* ve *ulamalar* göz önünde bulundurulmuş, *imale*ler italik, *zihaf*lar ise kısa hece olarak gösterilmiştir.

Kılmış haţ-ı nev âyine-i hüsnî şikeste
Pek düşme gönül üstine yâruñ kederi var

10. Metinde vezin bozukluğu ve silikliklerden dolayı okunamayan yerler soru işareti ? ile belirtilmiştir.

Çeviriyazı Alfabeti

ء	’	د	d	ع	‘
آ	ā	ذ	z	غ	ġ
ا	a, e, ı, i, u, ü, ā	ر	r	ف	f
ب	b	ز	z	ق	q
پ	p	ژ	j	ك	g, k, ñ
ت	t	س	s	ل	l
ث	ṯ	ش	ş	م	m
ج	c	ص	ş	ن	n
چ	ç	ض	d, ž	و	v, o, ö, u, ü, ū
ح	h	ط	ṭ	ه	h, e
خ	ḫ	ظ	z	ی	y, ı, i, ī

Silâhdâr-zâde
Mehmed Emîn

**TEZKİRE-İ
SİLÂHDÂR-ZÂDE**

[AE 1b; Ü 4a]

ERİB AḤMED EFENDİ

Rumili kuzâtındandır. Murād Monlā Efendi merḥūmuñ dā'ire-i
'āliyyelerinde idi. Sene 1194.

Gazel

Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Şorma ğubār-ı ḥātır-ı endühkārımı
Gör cūş-ı fitne-i ḥaṭ-ı ruḥsār-ı yārımı

Bir bülbül-i ne-dīde gül-i nāle-ülfetüm
Farḳ eylemem ḥazān ile vaḳt-i bahārımı

'Ömri şümār-ı yek-niġeh-i rüyuñ eyledüm
Şaymam firākuñ ile geḫen rüzġarımı

Şayd itdi dām-ı ṭurre-i āhū-yı şiri 'aşḳ
İtdi şikār bu dil-i āhū-şikārımı